Towards Modern Slavic Studies

Małgorzata Kalita, Jiří Muryc

POLSKO-ČESKO-MAKEDONSKÝ PROJEKT „TOWARDS MODERN SLAVIC STUDIES“ – V ZÁJMU O MLADÉ SLAVISTY

Tato publikace je spolufinancována Evropskou komisí v rámci programu Erasmus+.
Tato publikace odráží názory autorů a Národní agentura a Evropská komise nejsou zodpovědné za jakékoli použití informací, které obsahuje.

PUBLIKACE ZDARMA

[M. Kalita, J. Muryc], licence: CC BY-NC-ND 4.0 (odkaz: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.pl)

Katowice, Ostrava 2022

Towards Modern Slavic Studies – 2020-1-PL01-KA203-081976, 2020 Erasmus+ Strategic Partnerships for higher education

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Současná didaktika staví před nás, bohemisty, stejné výzvy jako před jiné filology. Balancujeme mezi atraktivitou nabídky fakulty, kvalitou výuky a rozvojem nás, badatelů a pedagogů. Naše univerzita, a myslím, že tento trend je všeobecný, se snaží zatraktivnit navrhované obory, a proto je důležité, aby se v záplavě nových myšlenek neztratily hodnoty, na kterých nám záleží.

Dnes bych ráda přednesla návrh, s nímž přišla skupina slavistů ze Slezské univerzity v Katovicích, Ostravské univerzity a Univerzity svatého Cyrila a Metoděje ve Skopji. V rámci projektu Towards Modern Slavic Studies (K moderní slavistice) se připravuje studijní program druhého stupně, který předpokládá studium v mezinárodní skupině na univerzitách ve dvou, nebo dokonce ve třech různých zemích. Cílem tohoto programu je využít potenciál, který přináší spolupráce mezi slavisty z různých zemí. Východiskem polsko-česko-makedonského projektu bylo zjištění, že studium slavistiky na druhém stupni je pro studenty stále méně atraktivní. Po získání dobrých jazykových znalostí v bakalářském programu mají studenti malý zájem v pokračování v literárněvědné bohemistice, případně volí přesun na české univerzity. Stejně tak absolventi české polonistiky stále častěji nepokračují ve studiu na svých původních univerzitách. Řešení, které navrhujeme, předpokládá, že studenti budou prohlubovat své slavistické znalosti v rozšířené perspektivě. S využitím jazyka, který již znají, čtou texty v polštině a češtině. Poté konfrontují své názory ve skupině s lidmi jiných národností, konfrontují je i s vyučujícími, kteří zastupují různé kultury. Chtěli jsme, aby nový obor zahrnoval jak západní, tak jižní slavistiku, aby zohledňoval latinku a cyrilici, Slavia Latina a Slavia Orthodoxa. Proto se do projektu kromě Poláků a Čechů zapojili také makedonští slavisté. Projektový tým se snaží připravit jednotlivé předměty tak, aby v budoucnu bylo možné program s drobnými modifikacemi použít i pro další slovanské jazykové kombinace.

Při přípravě nového učebního programu jsme zohlednili situaci na trhu práce, zkušenosti našich absolventů a také seznam budoucích kompetencí. Při navrhování nových kurzů jsme

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

se snažili zahrnout kompetence, jako je flexibilní řešení problémů, vzájemné kulturní porozumění, designové myšlení, kritické myšlení, myšlení mimo krabici, strategie učení, vytrvalost, efektivní spolupráce ve virtuálním týmu, nalézání smyslu a významu společenských jevů.

Ukázalo se, že mezi předměty, které splňují výše uvedené výzvy, se výborně osvědčily hodiny literatury. Navrhli jsme sérii čtyř semestrálních kurzů, jejichž témata se soustřeďují kolem čtyř základních motivů. Jsou to: paměť, mýtus, město, (e)migrace.

Vzhledem k tomu, že studijní program vytvořený v rámci projektu Towards Modern Slavic Studies má zohlednit moderní didaktické metody a výsledky neurodidaktického výzkumu, bylo nutné přeformulovat rámec, v němž se v současnosti univerzitní předměty vyučují. Některá témata byla realizována formou jedno- nebo dvoudenních seminářů. Hodiny literatury byly naopak prodlouženy na 135 minut s menším počtem setkání (od sedmi do deseti).

Delší doba vyučovacích hodin je dána specifičností setkání s literaturou. Pokud chceme, aby studenti dospěli k určitým závěrům sami, musíme jim dát čas na práci s textem, shromáždění argumentů a vytvoření stanoviska. Každá hodina je koncipována tak, aby konfrontovala názory alespoň ze dvou zemí. Soubor četby k danému tématu často zahrnuje texty ze všech tří zemí. U některých témat, jako je například mytizovaný prostor Haliče, je uvedena polsko-česká četba, ale přesto je do souboru četby zařazen makedonský román o Lvově jako referenční text. Na tuto konkrétní hodinu o přemýšlení o Haliči se tedy studenti připravují čtením textů v podskupinách. Jedna část skupiny čte polský text Sůl země od Józefa Wittlina proti českému textu Osudy dobrého vojáka Švejka od Jaroslava Haška. Druhá část skupiny čte Jaro od Bruna Schulze a Taneční hodiny pro starší a pokročilé od Bohumila Hrabala. Tyto hodiny probíhají v režimu kooperativního učení podle vzorce Jigsaw, což je technika skládačky. Tato strategie pracuje s týmy, ve kterých studenti společně čtou odborný

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

text, kapitolu nebo román. Studenti probírají svou četbu nejprve v týmech. Pak se po určitém čase setkávají s „experty“ z jiných týmů a konfrontují svá témata. V expertních skupinách hodnotí, polemizují, diskutují. Vracejí se zpět do prvotních skupin a učí ostatní studenty to, co se dozvěděli během setkání s jinými.[1]

Práci s texty předchází domácí příprava studentů. Celý semestr výuky je koncipován metodou převrácené třídy. Schůzky se konají jednou za čtrnáct dní. Mezitím jsou účastníkům kurzu poskytnuty materiály, se kterými se mají seznámit. Hlavním předpokladem převrácené třídy je zásada, že studenti se učí obsah sami, svým vlastním tempem, v rozsahu, který potřebují, zatímco čas setkání je věnován diskusi, výměně názorů a vyvozování promyšlených závěrů. Převrácená třída připomíná model práce s povinnou četbou, ve kterém student čte doma a text se probírá v hodině. Převrácená třída však využívá větší potenciál kontextů. Učitel by měl připravit různé materiály, které nemusí nutně přímo souviset s četbou, ale vybízejí k zamyšlení. Může jít o videa, odkazy na zajímavé články, komunitní iniciativy. V případě tématu zaměřeného na mýtus Haliče byly mezi předcházejícími materiály mimo jiné: zvuková nahrávka úryvků z publikace Larryho Wolffa Idea Haliče: Dějiny a fantazie v habsburské politické kultuře, video na YouTube, které představuje diskusi mezi profesorem Waldemarem Łazugou a profesorem Krzysztofem Zamorskim z roku 2015 nebo video z cyklu Města a lidé, které ukazuje dějiny Lvova v kontextu těžby ropy a Velkého světového veletrhu.

---

[1] L. Hrušková, Vliv kooperativních strategií na efektivitu jazykového vyučování, Disertační práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno 2008

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjRjY3pkMj4AhWeRPEDHYaBAYwQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2Fytyu1%2Fdisertacni_prace.doc&usg=AOvVaw26y6vJDhnIeI6RvPfYs3xU

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

V rámci projektu jsme připravili scénáře hodin – konkrétní plány výuky pro většinu předmětů. Naplánování celého výukového kurzu nám umožnilo důslednou přípravu témat a také využití pramenů, které byly v jiném předmětu povinnou četbou. Například v hodinách věnovaných mytizaci Haliče budou využívány Haličské povídky Andrzeje Stasiuka, které se podle programu probíraly v dřívějším semestru, v hodinách nazvaných Geokulturní symbolika města. V hodině Geokulturní symbolika města jsou Haličské povídky konfrontovány s Povídkami malostranskými Jana Nerudy a románem Skopski damari Blagoji Ivanovové.

Pro lepší ilustraci záměru autorů literárních kurzů je třeba dodat, že existují texty, které provázejí hlavní myšlenku celého literárního kurzu založenou na motivu mýtu, města, paměti a (e)migrace. Jedná se o knihy Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu od Benedicta Andersona a Pohyblivá mapa od Przemysława Czaplińského. Autoři těchto publikací se zabývají současnými fenomény souvisejícími se státem, národem, kulturou a různými typy hranic. Hodiny literatury nám umožňují pracovat s kulturním míněním, které je podmíněno vyprávěním, obrazy, stereotypy a předsudky. Przemysław Czapliński se mimo jiné zamýšlí nad tím, jak literatura pracuje s prostorem a dějinami, jak působí idealizující vyprávění o minulosti, jak se utvářejí různé vztahy, utopie, mýty a kontramýty, včetně těch mezi národy.

Navržené literární aktivity jsou vedeny snahou o uvědomělé čtení a samostatné, kritické myšlení. V mnoha hodinách se používá komparativní přístup. Níže jsou uvedeny příklady jednoho setkání v každém z následujících čtyř semestrů. V pololetí, jehož nosným motivem je mýtus, budou studenti v hodině věnované národnímu mýtu číst texty: Ziemowit Szczerek Siódemka – Jachym Topol Citlivý člověk – Kica Kolbe Zemja na begalci. Semestr s (e)migrací, seminář o obrazech reemigrace, dvě navrhované četby jsou Milan Kundera Nevědění a Zbigniew Herbert Návrat prokonzula. Příklad z jiného semestru – fenomén ztracených měst

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

zkoumaný na základě textů: Marek Krajewski Smrt v Breslau a Nikos Čausidis Proektot Skopje 2014 – skici za edno naredno istražuvanje.

V následujícím semestru, v hodině nazvané „Na rozhraní individuální a kolektivní paměti – rodinná paměť“, budou studenti číst texty s motivem paměti: Radka Denemarková Peníze od Hitlera a Monika Sznajderman Padělatelé pepře. Rodinná historie.

Výše uvedené příklady ukazují, že koncepce nového oboru předpokládá spolehlivou četbu mnoha textů, na jejichž základě si účastníci kurzu vytvoří vlastní názor. Literatura neposkytuje hotové vzorce a řešení, proto je vynikajícím nástrojem pro kvalitní literárněvědné, lingvistické a kulturologické vzdělání.

V projektu Towards Modern Slavic Studies lze identifikovat několik oblastí činnosti. Jednou z nich je jistě vymezení rozsahu znalostí, které musí studenti zvládnout, tj. obsahu. Další oblastí, kterou se projektový tým zabýval, je způsob práce se skupinou. Navrhované scénáře lekcí jsou založeny na moderních didaktických metodách, které aktivizují skupinu i každého jednotlivce. Aby byl semestrální kurz hodnotný a splnil své stanovené cíle, je nutné navrhnout také organizační formy, metody a techniky, jejich úkolovou dimenzi, činnostní dimenzi, uspořádání v čase apod. Podle členů týmu navržené postupy podněcují individuální zodpovědnost, rozvíjení sociálních dovedností, procvičují práci v malých, heterogenních skupinách.

Jednou z inovací ve výuce, kterou bychom chtěli v rámci mezinárodního studia zavést, je tandemová výuka, kdy dva přednášející učí společně. Toto řešení se osvědčilo během pilotních seminářů. Využití znalostí a dovedností učitelů ze dvou různých zemí zaručuje prezentaci myšlenek ze dvou úhlů pohledu, vytváří prostor pro střetávání názorů, polemiku, dialog a již zmíněné vzájemné kulturní porozumění. Napomáhá to také tomu, aby člověk vycházel ze zaběhnutého schématu.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Z metod skupinové práce lze kromě výše zmíněné kooperativní skládačky a převrácené třídy zmínit ještě kolektivní učení, world cafe, burzu nápadů, debaty, mentální mapy, sketchnoting a další. Autoři kurzů chtěli, aby metody práce se skupinami a materiály byly pro studenty zajímavé a rozmanité. Při tvorbě materiálů se vycházelo z pokynů univerzálního designu ve vzdělávání. Univerzální design zohledňuje intelektuální a kognitivní rozdíly všech studentů, jejich různé zájmy a styly učení. Pomáhá rovněž uspořádat myšlení o kurzu, tj. co patří do oblasti obsahových znalostí, co patří do procesu učení a způsobů, jakými se učíme. Díky univerzálnímu designu mají kurzy určitý rámec, stejně tak každá vyučovací jednotka.

Zdá se to jako banalita, protože to děláme intuitivně už léta a s formováním kurzů by nám měly pomoci naše didaktické zkušenosti. Propojit všechny tyto prvky dohromady a vytvořit z nich ucelený čtyřsemestrální program druhého cyklu se však ukázalo jako náročný úkol.

Doufáme, že za nějaký čas bude možné navržený studijní program implementovat přes hranice. Stále hledáme optimální řešení pro uplatnění polsko-česko-makedonské iniciativy. Projekt Towards Modern Slavic Studies je naší odpovědí na otázku, jaká je budoucnost bohemistického vzdělávání za hranicemi České republiky.

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
UNIVERSITY OF OSTRAVA
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union